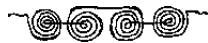

rrean daude gaurregun ere, orduan bezain gaurkotuak, laurogeitamargarren hamarkada honetan, bere kultur nortasuna sendotzen lagundu dion hazkunde ikusgarriak darakusan bezala. Mundializazioak, nortasun sistemak sare propioekin indartzeko beharra ekarri digu, maila guztietan. Eusko Ikaskuntza aukera paregabea da, euskal ikasketan barrena abiatu nahi duten ikerle gazteentzat.

Azken orduko txosten ekonomiko batek dioenez, Europako hazkundea % 2,9a izango da 1998rako eta 1999rako % 2,5a iragartzen dute. Nire idazki heterodoxo honetan aipatu ditudan zirkunstantziek utziko baliote, Eusko Ikaskuntzak erritmo horretan haztea ontzat joko luke. Baina, kontrakoak balitu eta eragozpen gaindiezinak berriro ere bidera aterako balitzaizkio, elkartearen lehendakartzak garbi du zer egin behar duen: jarduera gutxieneko mailara jaitsi, hau da autofinantzazioaren bitartez ahalbideturiko esparrura mugatu.

Urteko balantzearen gaineko hausnarketa eskatu zitzaidan eta, horri ekin beharrian, euskal zientziaren arloko «partida» garrantzitsu baten auditoria nahiago izan dut burutu, askotan adarretatik galtzen baita pertsonala. Nik ez banu horretan jardun, inork ez zukeen ezta aipatu ere egingo. Eskerrik asko. ♣

1. Eusko Ikaskuntza: Hiztegi Biografikoa (1918-1998).

Pello Zabaleta

Urte bateko kultura

Nor gehiago, nor hobe: nor garaiago, nor azkarrago, nor indartsuago. Saria eman ohi zaio irabazleari. Horretarako

daude urreak eta zilarrak eta brontzeak. Ez dira ordea aha-
legin eta egintza guztiak neurri berekoak. Eta zilarraren or-
dez, disimuloan, xafla eman beharko litzateke zenbaitetan.
Jakin egin behar da, beraz, zilarraren eta xaflaren artean
bereizten. Halere zer den zilar eta zer xafla, ados jartzen ez
da batere erraza.

Urte bateko kulturaren era guztietako aurpegiak ikus dai-
tezke: barneari begiratu batzuk ederrak, itsusiak besteak.
Axalari begiratu, ederrak batzuk, itsusiak besteak.

Nahasmahasa ere izan ohi da kultura, eta nahasma-
has gisan joango da honoko gogoeta —baldin gogoeta ba-
da.

Urte bateko kulturaren Guggenheim dago gailurrean,
harro eta hegan, zenbaiten ustetan, astun eta zapaltzaile
besterenetan. Hasiara batean kontra zeudenek —geunde-
nek— azkenean onartu egin behar omen dugu oker gen-
biltzala, eta Guggenheim mesederako izan dela guztiz.
1.400.000 bisitari izan ditu urtean zehar —lehen urtean—
Guggenheimek, eta presupostuaren neurri handi bat or-
daindua omen du.

Pozteko dira gauza hauek guztiak, baina ez daukagu
zertan amore eman beharrik gure hasierako ustean: erre-
mediorik ez duen eraikuntza da orain Guggenheim, eta
poztuko ginateke zorrik utziko ez balu (ikuskizun dago ho-
ri, eta urteek esango dute gaur barruan daukan arteak gaur
daukan arrakasta etorkizunean ere ba ote duen), kulturak
behar duen diru gehiena berak xahutu gabe.

Bego, beraz, Guggenheim —alemanez, kukuaren etxe-
an-edo, edieraz lezake hitzak, eta eskarmentu oso txarra
daukagu euskal tradizioan kukuaz eta txepetxaz, guri toka-
tu baitzaigu txepetx izatea kasu honetan—.

Bigarren aipua, telebistari bihoakio. Euskal telebistari
txoria ipini diote sinbolo, eta batek zalantzak ditu ez ote
den pajaroa. Gure kulturaren seinale izango da, agian, eus-
kal telebista, amets izan zen behintzat jaio zitzaigunean.
Agintarien kontura esaten dena esan beharko da, beharba-
da, telebistaren kontura ere: alegia, merezi dugun telebista
daukagula... edo behinolako burutxo batek esan zuen be-
zala, herri honetan ezin egin daitekeela hoberik.

Aspaldi ikasia dugu entretenigarri izan behar duela te-
lebistak, ezer izatekotan. Ahalik eta ikuslerik gehienak era-
karri behar dituela. Ez duela inor aspertu behar —ahalik—.
Guztientzat izan behar duela, goimailako eta behemailako
berezi gabe. Auzia, ordea da, ea diren guzti horiek —denak
alegia— beti berberak diren eta beti hala izan behar duten;
guztien artean ez ote diren kabitzen gustu guztiz arrunte-
kin, umore primario batekin aski ez dutenak.

Jakin nahi nuke bertatik zenbat idazle, musikari —se-
rio, ez xafla, zilar baino—, pintore, arkitekto, ikerlari, antro-
pologo —ihauterietan salbu— ezagutarazi dituen gure
leihotxo benetan ergelak. Jakin gaztelerazkoan zenbatetan
eman duten euskarazko kulturen berri —egunon esaten ika-
siak dira esatariak, eta kontsolatzen bide dira horrekin agin-
tariak—. *Goenkale* egunean hiru bider emateak zenbat la-
guntzen dion gure kulturari. Gai serioak ez omen du ikusle
arrunta erakartzen —zenbateko frogara egin ote dute. Komen-
tziturik utzi gaituzte kirolak ere kultura direla, eta gure he-
rriko kultura sakona gainera. Ez dakigula falta hortik!

Hirugarren ipini dezadan berez lehen lekuan behar
lukeen Unibertsitatea. Ametsik handiena izan dugu eus-
kaldunok Unibertsitatea urtetan, mendetan ez esatearren
—telebistarik ez zegoen garai guztian. Euskaraz ari da, bai,
neurri handi batean, eta ekarri ere badakar kultura herrira,
herritarrak hezitzen dituten neurrian, bederen.

Baina —honek ere badu baina bat— apenas duen era-
ginik unibertsitatetik kanpora daudenen artean. Ikastaro
batzuk antolatu ohi ditu uda partean, edo hitzaldi gutxi
batzuk urtean zehar. Unibertsitateko irakasle zenbaitek
idatzi ere egin ohi du egunkarietan. Apenas sumatzen den,
ordea, eragina eguneroko bizitzan, ez bada handik pasatu
diren irakasleei esker eskoletan eta ikastetxeetan.

Ez da guztia xafla: zilarretik ere badago, batez ere eus-
kal letren munduan. Aipatzekoak dira Klasikoak saila eta
Literatura Unibertsala saila. Saio biak itzulpen dira: geurean
sortu ezinik, kanpotik ekarri duguna. Bi kasuetan, ordea,
gauza bat dago azpimarratzekoa: ez frantsesaren ez gazte-
leraren menpe sorturiko pentsamendua —eta hizkera— ari
garela euskaratzen. Hau da: morrontza ekarri baino gehia-

go, irekitasuna ekar diezaguketen alorrak direla biak, bai literaturakoa bai pentsamenduarena. Eta hori —nik ez dut zalantzarik egiten— euskararen mesederako izango da, euskaltzaleon mesederako den bezala, geure euskara bar-netik ernaldu egiten baitu.

Klasikoak eta Literatura Unibertsala aurreko urtetatik datorren ur gardenara da. Aurten, ordea, *Jakin*-ek jo duen ahalegina ekarri behar da gogora: «*Jakin* Irakurgaiak» sorta oraindik xumea da, baina filosofiako testu inportante ugari datoz euskaraturik. Ez unibertsitateko premiak asetzeko pentsatua dago sorta, pentsatzen ari denak zer pentsa oinarrizkorik izan dezan baizik. Liburu txikiak dira, baina ez dira xafla, aldiz bai zilar.

Liburuekin ari naizenez, adar oso bat falta zaio oraindik euskal liburugintzari, Gaiak sailak neurri batean osatzen duena: kultura orokorreko liburua alegia. Adar hori oraindik biluzik dago euskaraz behintzat, eta aspaldiko ametsa izanda ere, oraindik egiaztatu gabe dago. Badakit ez dela sartzen hau urte bateko kulturaren: urte gehiago behar dituela, eta apaltasun handia lan horri heltzeko. Gure institutu eta lizeoetan dabiltzan batzuk eskertuko lukete, ordea, nekea.

Kultur erakundeak ugari dira euskal herrietan zilarrezko kulturaren alde lan egiten dutenak. Txikiak batzuk, handiak besteak, lurralde osoa hartzen dutenak, alegia. Aranzadi elkarteak, esaterako, aldakuntza handia izan du aurten: egoitza aldatzearekin batera, etorkizuna argiago dauka: San Telmo Museoko pasilotik Zorroagako «palazio-ra»: lehenago zapata kaxatan zegoen materiala, denon agerian dago orain.

Eta, gainera, iragarri den bezala, Zientziaren museoa Miramongo lurretan eraikiko balitz, txango interesgarririk egiteko modua izango litzateke bakearen usotik gora: futbola, pilota, txirrindulariak, zezenak eta zinema, denak agerian; ezkerretara Aranzadi Zorroagan erdi ezkutaturik. Gorago, klinikak. Eta gorago oraindik irratia eta telebista tontorrean, eta bazterretxoagoan Zientziaren museoa.

Eta museo apalagoen aipamena eginez, arrakasta zinez handia erdietsi duen erakusketa antolatu du Bilboko

Artederretako Museoak: Sorolla eta Zuloaga ipini ditu elkarren ondoan, bi artista handiak bizi ziren garaian lortu ez zena azkenean lortuz.

Kultur hiri asmotan dabil oraindik Donostia: Moneoren obra aurrera doa, eta aurten ez bada datorren urtean prest egongo dira Groseko hondartzan bi eraikuntza zu-riak, hondoa jotako haitz gotor gisan. Marmarioak entzuten dira, noski, obra honen inguruan... baina amai dadinean ikusiko da eta igarriko onerako den hala diruhobi hondogabeko den. Auditorium erraldoi bat agintzen da handik. Hainbat merkatarik jakinarazi omen du bestalde eraikuntza horretan duen interesa.

Dagoeneko miresmen bihurturik dagoena Aquarium berria da: marrazoak falta dira, baina itsasoetan dabilzan gainerako piztia guztiak aterbeturik dauzkate. Ikusmin soila ote? Jatorri dugun itsasoaren ikerketa ote? Gustura ego-teko toki ote? Xafla edo zilar, zer ote urte bateko kulturari?

Eta bitartean —kulturak dituen berezko jokaera harri-garriak beharbada, edo herri batek bere kulturaz zer egin nahi duen nola markatzen den seinale— euskarazko antzerkiak behera egin du Donostian. Gero eta emanaldi gutxiago aurki daiteke euskaraz Donostian, eta egunik okerrenetan jarrita gainera. Kultur arduradunen zabarkeria? Euskal hiztunen utzikeria? Baldin euskara bada gure kulturaren ezaugarri nabarmenena... to, hartzak ziria!

Urte bateko kultura ez da orain arte ekarri dudan erretolika: gehiago ere bada, jakina. Baina, jauzi hona jauzi hara, gure mixeraren —batzuetan urreztatua— karikatuta bada. Besterik ezean. ¶